

Wijd open brief aan JAN P. STRIJBOS

Door Bert Garthoff

Een mooi zinnetje om mee te beginnen zou natuurlijk zijn: als Jan P nooit bestaan had, was „Weer of geen weer” ook nooit ter wereld gekomen. Maar eerlijk gezegd hou ik niet erg van die als-redeneringen. Het zijn net kettingbotsingen bij mist, je kunt wel aan de gang blijven met aftellen wie-door-wie en wat-vanwege-wat. Letterlievende lieden plegen dan zo'n als-ketting nog op te stoppen met althansen: althans als ik Jan P nooit was tegengekomen, was er geen „Weer of geen weer” geweest; was het althans — nòg eentje — niet geworden wat het nu is, enzovoort. Jan P en ik zijn geen van beide letterlievenden, althans(!) niet in die zin, dus . . . ja, dus wàt?

Want toch denk ik dikwijls, doende met nummer idem-honderd-zóveel van het programma dat zoveel vogeltjes in z'n reportages doet: stel nou dat ik Jan P inderdaad nooit was tegengekomen, zou ik dan óók met zoveel plezier (en met zulke blauwe oren) hartje winter bij Arie Schaap in z'n roeiboot kruipen om tussen de schotsen van de Naardermeer door te waggelen op teljacht naar eenden en koeten? Of op één telefoontje midden tussen mijn lopende werk reageren door in mijn autootje (een Eend uiter-aard) te klimmen en er drie dagen en twee nachten Schiermonnikoog tegenaan te gooien om een sneeuwuil te zien?

Och, een definitief antwoord zal ik daar wel nooit op vinden. Is ook niet nodig. Het is allemaal gegaan zoals het gegaan is. Maar dat ik daar heel erg gelukkig mee ben, dat wil ik Jan P bij zijn 75ste verjaardag toch wel graag nog eens vertellen. Hij zal zelf wel veronderstellen dat de besmetting in 1935 bij mij heeft postgevat, toen wij samen een zomer over IJsland zwalkten. Maar toen was de vogelkwaal wat mij betreft al negen jaar oud. In 1926 maakte ik mijn eerste NJN-kamp mee — een óuwe sok dus, die dit schrijft — en daar verscheen ook Jan P. Op Texel was het, bij De Koog. Een stilteparadijs met holle zandwegen en een heerlijke strand-verlatenheid, het hele eiland toen nog. Zelfs middenin de zomer. Zelfs tijdens een NJN-kamp!

Ik herinner me dat we in niet meer dan twee kampweken heel veel deden. Daartoe o.a. in staat gesteld door het tijdrovende wassen achterwege te laten. Wát we allemaal deden weet ik niet meer, maar wel dat een paar excursies onder leiding van Jan P een paar praatbeurten van hem tijdens lichte juli-avonden voldoende waren om mij te doen besluiten dat de vogels een belangrijke plaats in mijn verdere leven zouden krijgen. Of ik ornitholoog zou worden dan wel snippenjager, dat stond nog niet vast — ik was twaalf toen — maar vogels . . . dat was het!

Het is uitgekomen ook. Natuurlijk op een heel andere manier dan ik toen voor mogelijk zou hebben gehouden, maar niet zonder verder toedoen van Jan P. En daarmee bedoel ik dan die IJslandreis die we in 1935 samen maakten. Zoetjesaan alweer vaderlandse geschiedenis, maar ik heb van geen van mijn reizen zóveel indrukken, zoveel détails en zoveel wetenswaardigheden nog zo levendig voor me als van die twee zomermaanden in het hoge noorden.

Daarvan ligt de schuld bij Jan P. De prettige schuld, ik herhaal het in dankbaarheid. Want van hem heb ik leren zien. Leren kijken, om te beginnen, leren letten op van alles in de natuur waardoor je gewaar wordt dat je daar-en-daar dat-of-dat kunt verwachten — en vervolgens leren *zien*. De betekenis van die samenhangen ontdekken. De waarden van die verschijnselen begrijpen. Het grote geheel van die onmetelijk menigvuldige en toch een ondeelbare eenheid vormende natuur bewonderen. Bewonderen en liefhebben.

„Ja, een tocht met Jan P leert zien!” Een zinnetje dat ik overschrijf uit de inleiding die ik destijds mocht bijdragen aan zijn boek over die IJslandreis: In het zog van Raven-Flóki. Ik schrijf er ook uit over (omdat het vandaag-de-dag nog net zo opgaat als toen): „als je twee maanden met hem hebt opgetrokken, zie je hemzelf voor een vogel aan met zijn scherpe kop en zijn rusteloos beweeg.” Die kop is weliswaar met de jaren zowel nóg wat scherper als tegelijkertijd nog genoeglijker geworden, en het beweeg stellig wat minder rusteloos. Maar klaar met bewegen is hij nog lang niet, Jan P!

Ik schrijf straks nog meer over uit die inleiding, die ik geestdriftig ondertekende met Bert W. Garthoff. In het zog van Jan P, nietwaar! Die W is later weer in het niet gevallen temidden van het vele wèl dat ik in mijn leven heb mogen ondervinden. Jan heeft levenslang de P in gehouden wat zijn naamschrijving betreft, maar dat is dan ook de enige manier waarop hij dat heeft klaargespeeld. Ik kàn mij hem eenvoudig niet kwaad voorstellen, of humeurig, of achterdochtig, of nijdig. Ook niet fanatiek of onverdraagzaam wat zijn eigen grote liefde, de natuur en de kennis daarvan, betreft. „Mens en plant” (ik haal weer aan uit die IJsland-inleiding van 31 jaar geleden) „hebben evenzeer zijn levendige belangstelling als de vogels. Berg en zee ook. De spanning van een klimpartij en de humor van een netelige situatie ontgaan hem evenmin.”

Voor mij is het van nabij meemaken van Jan P als reisvriend dan ook nog veel belangrijker (en rijker!) geweest dan wat ik aan eigenlijke vogel-

kennis via hem heb opgedaan. Aan hem heb ik te danken dat de soortenjager in mij tijdig het hoekje is omgegaan. Terwijl ik juist in die IJslandzomer met hem meer vogelsoorten heb gezien dan ooit in twee andere maanden van mijn leven. Maar toen was mij al duidelijk dat het Hoe en het Waaron van meer belang zijn dan het Hoeveel.

Aan hem heb ik ook te danken dat ik geen natuurschrijver ben geworden in wiens stukjes alle vogeltjes altijd gevederde vriendjes zijn, die guitige snebjes lustig roeren in struweel en bosschage. En die nooit zingen, maar steevast jubelen, resp. psalmodiëren. Ieder schrijvertje schrijft zoals hij gepend is, daar niet van, maar ik ben ervan overtuigd dat met de schrijverij van Jan P de mensenwereld en de vogelwereld allebei meer gediend zijn. De mensen om tot begrip en waardering te komen voor de vogels, de vogels door van mensenkant een betere benadering te ondervinden.

Aan Jan P heb ik tenslotte te danken — als alle goede dingen bestaat ook hij voor mij in drieën — dat ik de mens ben gaan zien als nadrukkelijk bij de natuur inbegrepen. Niet de natuur als een grazige apartheid waarin de mens eigenlijk niet thuishoort — hoogstens een uurtje mag wandelen als hij zich netjes gedraagt — en alleen van waarde zolang er het poëtische „ongerept” over kan worden uitgesproken. Zeker in een mensenvol land als het onze is dat een fictie, die ongereptheid. En dat de mens als zodanig on-natuur zou zijn, is ook een on-natuurlijke gedachte. Met al onze menselijkheid horen we er even natuurlijk bij als de huismus en de *charadrius dominicus fulvus* (zeer zeldzame doortrekker). Wat niet inhoudt dat we dus maar ons gang moeten gaan als normaliseerders en ruilverkavelaars, maar wel dat een samenlevings-evenwicht ons doel moet zijn waarin mens en vogel (en al wat leeft en groeit) ieder het zijne genieten. Met de mens als heus niet zo'n makkelijk gewicht in de schaal, maar toch ook weer niet als de pier die alléén maar kwaad wil.

En als ik nu één dezer vroege zondagochtenden weer (of geen weer) eens losbrand, dan mag u met mij denken . . . nee, niet: stel dat ik Jan P nooit was tegengekomen . . . maar: wat fijn dat ik hem wèl ben tegengekomen. En hem nog steeds kàn tegenkomen — als-ie niet op reis is met al z'n 75 jaren levensvreugde in die ene rugzak!